

ВБУДОВАНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Податок на доходи фізичних осіб є важливим елементом податкової системи України. Він являється одним з основних бюджетоутворюючих податків та інструментом податкової політики держави в частині забезпечення соціальної рівності населення.

Виходячи з його функціональної характеристики, важливим аспектом в дослідженні ефективності функціонування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) є визначення чинників, які впливають на фіскальний та регулюючий потенціал даного податку.

В контексті виявлення факторного впливу на ефективність функціонування ПДФО слід відзначити макроекономічні показники, які виступають основними індикаторами національного розвитку, а саме: рівень ВВП, рівень інфляції, тінізації економіки та безробіття. Крім того, доцільно виокремити групу чинників, які безпосередньо закладені в механізм оподаткування ПДФО (у відповідності до ПКУ). Мова йде про об'єкт, ставку, пільги, які розглядаються як вбудовані детермінанти фіскального та регулюючого потенціалу ПДФО, адже вони визначають ефективність його функціонування.

В даному дослідженні під фіскальним потенціалом ПДФО розуміється потенційно можливий рівень надходжень даного податку до дохідної частини Зведеного бюджету України в залежності від впливу чинників, які безпосередньо закладені в механізм оподаткування доходів, а під регулюючим потенціалом – потенційно можливий ефект від впливу податкових інструментів вбудованих в методику оподаткування ПДФО на рівень чистого доходу фізичної особи.

Основним вбудованим детермінантом фіскального та регулюючого потенціалу ПДФО виступають безпосередньо доходи фізичних осіб, а саме регламентований ПКУ перелік доходів, які включаються до розрахунку загального оподаткованого доходу платника податку. У відповідності до ПКУ також виділяється група доходів, які не включаються до розрахунку загального оподаткованого доходу платника податку, переважно це соціальні трансферти. Останнім часом досить дискусійним є питання доцільності оподаткування пенсійних виплат. У відповідності до чинного податкового законодавства України, пенсії в окремих випадках виступають об'єктом оподаткування[1]. Теоретично, оподаткування пенсійних виплат відповідає практиці зарубіжних країн, однак суттєва різниця полягає в тому, що в Європейських країнах оподаткуванню підлягає лише дохідна складова пенсії. Разом з тим в багатьох країнах Європи система пенсійного забезпечення є недержавною, пенсійні фонди і страхові компанії, отримуючи пенсійні внески і акумулюючи їх, мають повноваження використовувати отримані кошти для отримання прибутку – здійснювати операції

з цінними паперами, акціями, облігаціями тощо. Таким чином, в залежності від того які доходи формують об'єкт оподаткування ПДФО, визначається фіскальний та регулюючий потенціал даного податку.

До того ж при визначеному об'єкті оподаткування ефективність податку залежить від обраної моделі оподаткування. Застосування пропорційної системи оподаткування сприяє активізації фіскальної складової ефективності справляння даного податку, а регулюючий потенціал забезпечується переважно з застосуванням прогресивної шкали оподаткування. Отже, визначальним чинником вбудованим в методику справляння ПДФО є ставка податку. Проаналізувавши зміни до ПКУ щодо ставки ПДФО, ми робимо висновок про перехід від прогресивної до пропорційної системи оподаткування доходів фізичних осіб, що свідчить про фіскальну спрямованість сучасної системи оподаткування та зниження регулюючого потенціалу даного податку[2].

В світовій практиці оподаткування доходів фізичних осіб широко застосовується такий інструмент податкового регулювання, який передбачає вирахування з бази оподаткування, в Україні цей інструмент представлений податковою соціальною пільгою (ПСП)[2]. Застосування ПСП в Україні дещо послаблює податковий тиск на малозабезпечені категорії населення, однак даний інструмент не відповідає світовим тенденціям соціальної та фіскальної політики, зокрема країн Європи і Америки, які передбачають оподаткування «чистого доходу» шляхом звільнення від оподаткування мінімального розміру доходу, що забезпечує базові потреби особи на підтримання життєдіяльності.

Вважаємо, що надання ПСП повинно базуватись на «податковій платоспроможності» особи. Виходячи з визначення податку як обов'язкового платежу, під податковою платоспроможністю ми розуміємо фінансову спроможність особи щодо виконання податкового обов'язку за умови задоволення особистих мінімальних потреб.

Незважаючи на те, що застосування ПСП призводить до втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування, великого значення набуває регулювання рівня доходів малозабезпечених верств населення шляхом підвищення рівня наявних реальних доходів.

Таким чином, ПСП виступають визначальним вбудованим детермінантом прямого впливу на регулюючий, та оберненого впливу на фіскальний потенціал ПДФО.

Податок на доходи фізичних осіб, як і сучасна податкова система України взагалі, характеризується переважно фіскальною спрямованістю з незначним використанням інструментів податкового регулювання, однак саме вони виступають визначальними чинниками формування векторів державної політики щодо оподаткування доходів фізичних осіб.

Отже, на основі проведеного аналізу можемо зробити висновок про нагальну проблему сучасної системи оподаткування доходів фізичних осіб в частині превалюючого впливу вбудованих детермінантів податку на доходи фізичних осіб переважно на фіскальний потенціал даного податку з нівелюванням

регулюючого потенціалу. Для вирішення даного питання пропонуємо акцентувати увагу саме на вбудованих детермінантах ПДФО.

По-перше, стосовно об'єкту оподаткування–вирішити питання доцільності оподаткування пенсійних виплат; по-друге, стосовно ставки оподаткування – запровадити диференційовану систему ставок для окремих груп доходів; по-третє, стосовно податкової соціальної пільги – внести зміни до методики її розрахунку шляхом щорічного коригування прожиткового мінімуму з урахуванням інфляційного фактору, а також запровадити надання податкової соціальної пільги у повному обсязі за критерієм «податкової платоспроможності» фізичної особи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування пенсій» Верховна Рада України; Закон від 02.06.2016 № 1411-VIII, - електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1411-19>

2. Податковий кодекс України - Верховна Рада України. Редакція від від 01.01.2016 № 2755-VI, - електронний ресурс. Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/podatkovij_kodeks_ukraini/statja-14.htm